

ශ්‍රී.ලං.ගි.ප්‍ර අංක (SLFRF) 15: ගනුදෙනුකරුවන් සමඟ ඇති කර ගත් ගිවිසුම් වලින් ඇතිවන අයහාරය

හැඳින්වීම

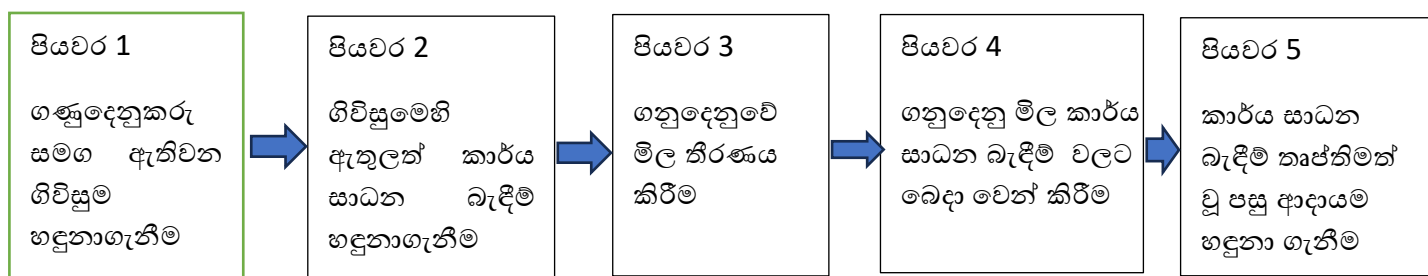
මෙම ප්‍රමිතියේ අරමුණ වන්නේ, ගනුදෙනුකරුවෙකු සමඟ ගිවිසුමකින් පැන නගින මුදල් ප්‍රවාහයන් සහ අයහාරයන්ගේ ස්වභාවය, වටිනාකම, කාලය සහ අවිනිශ්චිතතාවයන් පිළිබඳ ප්‍රයෝජනවත් තොරතුරු මූල්‍ය ප්‍රකාශන භාවිත කරන්නන්ට වාර්තා කිරීම සඳහා අවශ්‍ය නිර්දේශ සැපයීමයි. මෙම ප්‍රමිතිය අනුව අයහාරය හඳුනා ගැනීමේ මූලික සිද්ධාන්තය වන්නේ, භාණ්ඩ හෝ සේවාවන් හුවමාරු කිරීම වෙනුවෙන් ව්‍යාපාර ඒකකය සුදුසුකම් ලබන බවට අපේක්ෂිත ප්‍රතිෂ්ඨාවක් පිළිබිඹු වන ආකාරයට ගිවිසගත් භාණ්ඩ හෝ සේවාවන් ගනුදෙනුකරුවන්ට මාරු වීම නිරූපණය කිරීමයි.

ශ්‍රී.ලං.ගි.ප්‍ර (SLFRF)15 - ගනුදෙනුකරුවන් සමඟ ගිවිසුම්ගත වීමෙන් ආදායම හි ප්‍රධාන ලක්ෂණ

මෙම ප්‍රමිතිය ආදායම් හඳුනාගැනීමේ පදනම ලෙස වත්කම්-වගකීම් ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කරයි. වත්කම්-වගකීම් ප්‍රවේශය මගින් වත්කම් සහ වගකීම්වල වෙනස්කම් මත පදනම්ව ආදායම හඳුනාගැනීම සහ මැනීම කරනු ලබයි. මෙම ප්‍රවේශය යටතේ, ගනුදෙනුකරුවන් සමඟ ගිවිසුම් වලින් පැන නගින වත්කම් හෝ වගකීම් මත පදනම් වූ ආදායම ගිණුම්ගත කිරීම සිදු කරයි.

ශ්‍රී.ලං.ගි.ප්‍ර 15 මගින් අයහාරය හඳුනාගැනීම සඳහා පියවර 5 කින් සමන්විත ආකෘතියක් හඳුන්වා දෙන අතර, එහි ප්‍රධාන අරමුණ වන්නේ ආයතනයක් ගනුදෙනුකරු වෙත මාරු කරන ලද ගිවිසුම්ගත භාණ්ඩ හෝ සේවා ප්‍රමාණයට සමානුපාතිකව ආයතනයට හිමිවිය යුතු යැයි අපේක්ෂිත ප්‍රතිෂ්ඨාව පිළිබිඹු කරන ආදායම හඳුනා ගත යුතු බවයි. අයහාරය හඳුනාගැනීම සඳහා පියවර පහේ ආකෘතිය භාවිත කළ යුතුය.

අයහාරය හඳුනාගැනීමේ පියවර 5 ආකෘතිය

පියවර 1: ගනුදෙනුකරු සමඟ ඇති කර ගත් ගිවිසුම/ගිවිසුම් හඳුනා ගැනීම.

ගිවිසුමක් යනු දෙපාර්ශ්වයක් හෝ වැඩි පිරිසක් අතර බලාත්මක කළ හැකි අයිතිවාසිකම් සහ බැඳීම් නිර්මාණය වන ආකාරයේ එකඟතාවයකි. ගිවිසුමක් ලිඛිතව, වාචිකව හෝ ආයතනයක ව්‍යාපාරික පරිචය මත ව්‍යංගයෙන් ඇති විය හැකිය. ගනුදෙනුකරුවෙකු සමඟ ඇතිකරගනු ලබන ගිවිසුමක් ප්‍රමිතියෙහි සඳහන් නිශ්චිත නිර්ණායක සපුරාලන එකිනෙක ගිවිසුම සඳහා SLFRS 15 භාවිත කළ යුතුය. ඒ අනුව, පහත සඳහන් සියලු නිර්ණායක සපුරා ඇති විට ගනුදෙනුකරුවෙකු සමඟ ඇතිකරගන්නා ගිවිසුමක් SLFRS 15 හි විෂය පථයට අයත් වේ.

- ගිවිසුමෙහි වාණිජමය හරයක් පැවතීම
- ගිවිසුමට සම්බන්ධිත පාර්ශ්වයන් විසින් අදාළ බැඳීම් ඉටු කිරීමට එකඟවී සිටීම
- ගිවිසුමට සම්බන්ධිත පාර්ශ්වයන් එකී ගිවිසුම අනුමත කර තිබීම
- පැවරීමට නියමිත භාණ්ඩ හෝ සේවා සම්බන්ධයෙන් එක් එක් පාර්ශ්වයන්ගේ අයිතිවාසිකම් ව්‍යාපාර ඒකකයට හඳුනාගත හැකි වීම.
- පැවරීමට නියමිත භාණ්ඩ හෝ සේවා සම්බන්ධයෙන් ගෙවීම් විධිවිධාන සහ කොන්දේසි ව්‍යාපාර ඒකකයට හඳුනාගත හැකි වීම.
- ව්‍යාපාර ඒකකයට හිමිකමක් ඇති ප්‍රතිෂ්ඨාවක් එකතු කර ගැනීමේ හැකියාවක් පැවතීම.

ඉහත නිර්ණායක ඉටු නොවන්නේ නම්, ව්‍යාපාර ඒකකය එම නිර්ණායක පසුව ඉටු වන්නේද යන්න පිළිබඳව අඛණ්ඩව තක්සේරු කළ යුතුය. අයහරය හඳුනා ගත යුතු වන්නේ වලංගු ගිවිසුමක් පවතින විට පමණි. ගනුදෙනුකරුවෙකු සමඟ ගිවිසුමකට එළඹෙන විට, ආයතනයක් ගනුදෙනුකරුගෙන් ප්‍රතිෂ්ඨාව ලබා ගැනීමේ අයිතිය ලබා ගන්නා අතර භාණ්ඩ හෝ සේවා ගනුදෙනුකරු වෙත මාරු කිරීමේ කාර්යසාධන බැඳියාවක්ද භාර ගනී.

උදාහරණ: 1

20X4.04.01 දින, ABC පොද්. සමාගම විසින් ගනුදෙනුකරුවෙකු සමඟ රු. 6,080,000 ක සම්පූර්ණ ප්‍රතිෂ්ඨාවක් මත මෝටර් රථයක් අලෙවි කිරීමට සහ සේවා වාර දෙකක් සැපයීම සඳහා ගිවිසුමකට එළඹුණි. ABC පොද්. සමාගමට ඇති අයිතිය සහ කාර්යසාධන බැඳීම් පහත පරිදි වේ:

අයිතිය: කාර්යසාධන බැඳීම් සපුරාලීමෙන් පසු රු. 6,080,000 ක ප්‍රතිෂ්ඨාවක් ලබා ගැනීමේ අයිතිය.
කාර්ය සාධන බැඳීම: මෝටර් රථය ලබා දීම සහ සේවා වාර දෙකක් සැපයීම

පියවර 2: ගිවිසුමෙහි ඇතුළත් කාර්යසාධන බැඳීම් හඳුනා ගැනීම

ගිවිසුමක් තුළ ගනුදෙනුකරුවෙකුට භාණ්ඩ හෝ සේවා සැපයීමේ පොරොන්දුවීම් ඇතුළත් වේ. මෙය කාර්යසාධන බැඳීම් ලෙස හැඳින්වේ. කාර්යසාධන බැඳීම් ප්‍රකාශිතව ලිඛිතව හෝ, ව්‍යංගයෙන් හෝ සම්ප්‍රදායික ව්‍යාපාර පරිචයන් මත පදනම් විය හැකිය.

ගිවිසුමෙහි ඇතුළත් භාණ්ඩ හෝ සේවාවන් එකිනෙකට වෙනස් නම්, එක් එක් භාණ්ඩ හෝ සේවාවන් සඳහා කාර්යසාධන බැඳීම වෙන වෙනම හඳුනා ගැනීම අවශ්‍ය වේ.

උදාහරණයක් ලෙස, මෝටර් රථයක් විකිණීම සහ සේවාවක් සැපයීම එකිනෙකට වෙනස් බැඳීම් වේ. මන්ද, සේවාව නොමැතිව වාහනය භාවිත කළ හැකි අතර ගනුදෙනුකරුට වෙනත් සේවා සපයන්නන්ගෙන් ද සේවාව ලබා ගත හැකිය. එබැවින්, මෙම බැඳීම් දෙක එකිනෙකා මත රඳා නොපවතී. මෙහිදී, එක් එක් බැඳීම සඳහා අදාළ වන ආදායම, එක් එක් බැඳීම තෘප්තිමත් වූ විට විකුණුම්කරු විසින් හඳුනා ගනු ලැබේ.

අනෙක් අතට, මෙම එක් එක් කාර්යසාධන බැඳීම් එකිනෙකට පරායත්ත සහ එකිනෙකට සම්බන්ධිත නම්, මෙම කාර්යසාධන බැඳීම් සියල්ල එක් තනි කාර්යසාධන බැඳීමක් ලෙස වාර්තා කරනු ලැබේ.

උදාහරණයක් ලෙස, විශාල පරිමානයේ විදුලි උත්පාදක යන්ත්‍රයක් විකිණීම සහ එය ස්ථාපනය කිරීම එකිනෙකට වෙනස් බැඳීම් නොවේ. එනම්, මෙම බැඳීම් දෙක එකිනෙකා මත රඳා පවතී. එනම්, ස්ථාපනය නොමැතිව, විදුලි උත්පාදක යන්ත්‍රය භාවිත කළ නොහැකි අතර, ගනුදෙනුකරුට මෙම ස්ථාපනය වෙනත් සැපයුම්කරුවන් වෙතින් සිදු කරවා ගත නොහැක. මෙහිදී, ස්ථාපනය පිළිබඳ ගනුදෙනුකරු තෘප්තිමත් වූ අවස්ථාවේ දී, විකුණුම්කරු විසින් මුළු ආදායම හඳුනා ගනු ලැබේ.

පියවර 3: ගනුදෙනුවෙහි මිල තීරණය කිරීම

ගනුදෙනු මිල යනු ආයතනයක් විසින් පොරොන්දු වූ භාණ්ඩ හෝ සේවා හුවමාරු කිරීම වෙනුවෙන් ගනුදෙනුකරුවෙකුගෙන් ලැබීමට අපේක්ෂිත අදාළ ගිවිසුමේ ඇතුළත් වූ ප්‍රතිෂ්ඨාව හෝ අගයයි. ගනුදෙනුවක මිල සාමාන්‍යයෙන් ස්ථාවර ප්‍රතිෂ්ඨාවක් වන නමුත්, ඇතැම් විට එය විචල්‍ය ප්‍රතිෂ්ඨාවක් හෝ මුදල් නොවන ප්‍රතිෂ්ඨාවක් විය හැකිය.

පියවර 4: ගනුදෙනු මිල කාර්යසාධන බැඳීම් වලට බෙදා වෙන් කිරීම

ගිවිසුමක කාර්යසාධන බැඳීම් එකක් පමණක් පවතින්නේ නම්, ගනුදෙනුවෙහි මිල එම කාර්යසාධන බැඳීමට සෘජුවම වෙන් කළ හැක. කෙසේ වෙතත්, ගිවිසුමක කාර්යසාධන බැඳීම් කිහිපයක් පවතින විට, එම කාර්යසාධන බැඳීම්වල සාපේක්ෂ ස්වාධීන විකුණුම් මිල (stand-alone selling price) ගණන් මත පදනම්ව ගනුදෙනුවෙහි මිල එක් එක් කාර්යසාධන බැඳීම්වලට බෙදා වෙන් කළ යුතුය. සාපේක්ෂ ස්වාධීන විකුණුම් මිලක් සෘජුවම නිරීක්ෂණය කළ නොහැකි නම්, ආයතනයකට එය ඇස්තමේන්තු කළ හැකිය.

උදාහරණය: 2

ඉහත උදාහරණය 1 ට අදාළව, එක් එක් කාර්යසාධන බැඳීමෙහි ස්වාධීන විකුණුම් මිල පහත පරිදි යැයි උපකල්පනය කරන්න:

මෝටර් රථ	රු. 6,000,000
එක් සේවාවක් සඳහා	රු. 40,000

එබැවින්, රු. 6,080,000 ක ගනුදෙනු මිල වෙන් කිරීම පහත පරිදි වේ:

කාර්යසාධන බැඳීම පහත පරිදි බෙදා වෙන් කළ හැක:

මෝටර් රථ	6,000,000
සේවා දෙකක් සඳහා	<u>80,000</u> (40,000 x 2)
එකතුව	6,080,000

ගනුදෙනුකරුට කිසිදු වට්ටමක් ලබා නොදෙන බව පැහැදිලිය.

වට්ටම් විභජනය කිරීම

ඇතැම් විට ගනුදෙනු මිල තුළ වට්ටමක් ඇතුළත් විය හැකිය. මෙහිදී මුලු වට්ටම සාපේක්ෂ ස්වාධීන විකුණුම් මිල පදනම් කර ගෙන කාර්යසාධන බැඳීම් අතර බෙදා වෙන් කළ යුතුය. (සමානුපාතිකව විභජනය කිරීම). කෙසේ වුවද ඇතැම් අවස්ථා වලදී, මුලු වට්ටම සියලුම කාර්යසාධන බැඳීම් වලට නොබෙදා, බැඳීම් කිහිපයකට පමණක් වෙන් කිරීම සුදුසු විය හැකිය.

උදාහරණය: 3

ඉහත උදාහරණය 1 ට අදාළව, ගනුදෙනුවෙහි මිල රු. 5,472,000 ක් යැයි උපකල්පනය කරන්න. එක් එක් කාර්යසාධන බැඳීමෙහි තනි විකුණුම් මිල පහත පරිදි වේ:

මෝටර් රථ රු. 6,000,000 තනි විකුණුම් මිල
එක් සේවාවක් සඳහා රු. 40,000

එබැවින්, රු. 5,472,000 ක ගනුදෙනු මිල වෙන් කිරීම පහත පරිදි වේ:

කාර්ය සාධන බැඳීම පහත පරිදි බෙදා වෙන් කළ හැක:

කාර්යසාධන ල වට්ටම	වට්ටම අඩුකළ පසු මිල		
මෝටර් රථය	6 000,000	600 000	5 400 000 (5,472,000/6,080,000*6,000,000)
සේවා දෙකක්	80,000	8,000	72,000 (5,472,000/6,080,000*80,000)
	6 080,000	608,000	5,472,000

එබැවින් ගනුදෙනුකරුට ලබා දෙන මුළු වට්ටම රුපියල් 608,000 කි.

පියවර 5: කාර්යසාධන බැඳීම තෘප්තිමත් වූ පසු ආදායම හඳුනා ගැනීම

ව්‍යාපාර ඒකකයක් පොරොන්දු වූ භාණ්ඩ හෝ සේවාවක් ගනුදෙනුකරු වෙත පැවරීමෙන් කාර්යසාධන බැඳීමක් තෘප්තිමත් වූ විට ආයතනයක් අයභාරය හඳුනා ගනී. ගනුදෙනුකරුට එම භාණ්ඩය හෝ සේවාවේ පාලනය ලැබුණු විට කාර්යසාධන බැඳීම තෘප්තිමත් වෙයි.

වත්කමක් පාලනය කිරීම යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ වත්කමේ පවතින සියලුම ප්‍රතිලාභ ලබා ගැනීමට සහ එහි භාවිතය මෙහෙයවීමට ඇති හැකියාවයි. මෙහිදී, හඳුනාගත් අයභාරයේ වටිනාකම වන්නේ කාර්යසාධන බැඳීම සපුරාලීම සඳහා බෙදාහරින ලද වටිනාකමයි.

භාණ්ඩ සම්බන්ධයෙන් කාර්යසාධන බැඳීම තෘප්තිමත් වන්නේ යම් නිශ්චිත අවස්ථාවක (*at a point in time*) දීය. යම් නිශ්චිත අවස්ථාවක දී පාලනය ගනුදෙනුකරුට ලැබී තිබේද යන්න පෙන්වුම් කරන සාධක කිහිපයකි:

- වත්කම සඳහා ගෙවීමක් ලැබීමට ආයතනයට වර්තමාන අයිතියක් පැවතීම.
- වත්කමේ නිත්‍යානුකූල හිමිකාරත්වය ව්‍යාපාරය විසින් ගනුදෙනුකරුට මාරු කර තිබීම.
- වත්කමෙහි භෞතික අයිතිය ව්‍යාපාරය විසින් ගනුදෙනුකරුට මාරු කර තිබීම.
- වත්කමේ අයිතිය හා බැඳුණු ප්‍රමාණාත්මක අවදානම් සහ ප්‍රතිලාභ ගනුදෙනුකරු සතු වීම; සහ
- ගනුදෙනුකරු විසින් වත්කම භාරගෙන තිබීම.

සේවාවන් සම්බන්ධයෙන්, කාර්යසාධන බැඳීම තෘප්තිමත් වන්නේ යම් කාලසීමාවක් තුළය. එනම් සේවාව ඉටු කළ විටය.

උදාහරණය: 4

ඉහත උදාහරණය 3ට අදාළව, මෝටර් රථය 20X5.04.30 දින ගනුදෙනුකරුට භාර දුන් බවත් පළමු සේවාව 2025.07.31 දින සිදු කළ බවත් උපකල්පනය කරන්න. දෙවන සේවාව 20X6.04.30 දින සිදු කරන ලදී. 20X5.03.31 දිනෙන් අවසන් වන වර්ෂය තුළ හඳුනාගත යුතු අයභාරය පහත පරිදි වේ:

20X5.04.30 දින භාණ්ඩ විකුණුම්	රු. 5,400,000
20X5.07.31 දින සේවා ආදායම	<u>රු. 36,000</u> (72,000/2)
මුළු ආදායම	රු. 5,436,000

මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඉදිරිපත් කිරීම

ආයතනයේ කාර්ය සාධන බැඳියාව සම්පූර්ණ කළේද නැද්ද සහ ගනුදෙනුකරු විසින් ගෙවීම සිදුකළේද නැද්ද යන්න මත පදනම්ව, ව්‍යාපාර ආයතනයක් විසින් ගිවිසුමක කාර්ය සාධනය මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශනයේ ගිවිසුම්මය වත්කමක් හෝ ගිවිසුම්මය වගකීමක් ලෙස ඉදිරිපත් කළ යුතුය.

ගිවිසුම්මය වත්කම්

කාර්ය සාධන බැඳීම තෘප්තිමත් වී ඇතත් එයට අදාළ ප්‍රතිෂ්ඨාව මෙතෙක් ලැබී නොමැති නම් ගිවිසුම්මය වත්කමක් ඇති වේ. ප්‍රතිෂ්ඨාව සඳහා ඇති ඕනෑම අයිතියක් (කොන්දේසි විරහිත) ලැබිය යුතු දෑ ලෙස වෙන වෙනම ඉදිරිපත් කළ යුතුය.

උදාහරණය: 5

ඉහත උදාහරණය 4ට අදාළව, ගනුදෙනුකරු විසින් 20X5.03.31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය තුළ රු. 5,000,000 ක් ගෙවා ඇති බව උපකල්පනය කරන්න. එවිට ගිවිසුම්මය වත්කම (වෙළඳ ලැබිය යුතු) රු. 436,000 (5,436,000-5,000,000) වේ.

ගිවිසුම්මය වගකීම්

ව්‍යාපාර ආයතනය අදාළ භාණ්ඩ හෝ සේවාව ගනුදෙනුකරු වෙත මාරු කිරීමට පෙර ප්‍රතිෂ්ඨාවෙන් යම් වටිනාකමක් ගනුදෙනුකරුවෙකු විසින් ගෙවා ඇති විට, ගිවිසුම්මය වගකීමක් මූල්‍ය තත්ත්ව ප්‍රකාශනයේ ඉදිරිපත් කෙරේ. ගිවිසුම්මය වගකීම සාමාන්‍යයෙන් නොඉපයු විකුණුම් ආදායම, නොඉපයු සේවා ආදායම හෝ වෙනත් සුදුසු ගිණුම් ශීර්ෂයක් යටතේ දැක්වේ.

උදාහරණය: 6

ඉහත උදාහරණය 4ට අදාළව, පාරිභෝගිකයා 20X5.03.31 න් අවසන් වූ වර්ෂය තුළ මුළු වටිනාකම වන රු. 5,472,000 ගෙවා ඇති බව උපකල්පනය කරන්න. ගිවිසුම්මය වගකීම (උපයනු නොලබන සේවා ආදායම) රු. 36,000 (5,472,000 – 5,436,000) වේ.

හෙළිදරව් කිරීම්

ගනුදෙනුකරුවන් සමඟ ඇතිකර ගන්නා ලද ගිවිසුම් වලින් හඳුනා ගන්නා මුදල් ප්‍රවාහයන්ගේ සහ ආදායමේ, ස්වභාවය, ප්‍රමාණය, කාල නිර්ණය සහ අවිනිශ්චිතතාවය පිළිබඳව මූල්‍ය ප්‍රකාශන භාවිත කරන්නන්ට, තේරුම් ගැනීමට ප්‍රමාණවත් තොරතුරු අනාවරණය කළ යුතුය. මෙය සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා, ආයතනයක් විසින් පහත සඳහන් දෑ සඳහා ගුණාත්මක හා ප්‍රමාණාත්මක තොරතුරු හෙළිදරව් කළ යුතුය:

අ) ගනුදෙනුකරුවන් සමඟ ගිවිසුම් - මෙම හෙළිදරව් කිරීම්වලට ආදායම සුදුසු කොටස් වලට වෙන් කිරීම, ගිවිසුම්මය වත්කම් සහ ගිවිසුම්මය වගකීම්වල ආරම්භක සහ අවසන් ශේෂයන් ඉදිරිපත් කිරීම සහ ඒවායේ කාර්ය සාධන බැඳීම්වලට අදාළ සැලකිය යුතු තොරතුරු ඇතුළත් වේ.

ආ) නිශ්චිත විනිශ්චයන් - මෙම හෙළිදරව් කිරීම්වලට ගනුදෙනු මිල තීරණය කිරීම, ගනුදෙනු මිල වෙන් කිරීම සහ ආදායම් කාලය තීරණය කිරීම කෙරෙහි බලපාන විනිශ්චයන් සහ එම විනිශ්චයන්හි වෙනස්කම් ඇතුළත් වේ.

ඇ) ගිවිසුමක් ලබා ගැනීමට හෝ ඉටු කිරීමට අදාළ පිරිවැය මත හඳුනාගත් වත්කම් - මෙම හෙළිදරව් කිරීම්වලට කොන්ත්‍රාත්තුවක් ලබා ගැනීමට හෝ ඉටු කිරීමට අදාළව හඳුනාගත් වත්කම්වල අවසාන ශේෂයන්, හඳුනාගත් ක්‍රමක්ෂය ප්‍රමාණය සහ ක්‍රමක්ෂය සඳහා භාවිත කරන ක්‍රමය ඇතුළත් වේ.